

HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 25/2004 vp

Hallituksen esitys laiksi maistraattien eräistä henkilörekistereistä sekä laeiksi avioliittolain, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain, lahjanlupauslain ja holhoustoimesta annetun lain 64 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä kesäkuuta 2004 lähettänyt hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi maistraattien eräistä henkilörekistereistä sekä laeiksi avioliittolain, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain, lahjanlupauslain ja holhoustoimesta annetun lain 64 §:n muuttamisesta (HE 123/2004 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (LaVL 19/2004 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Maaria Leskelä, oikeusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Terhi Lehtonen, sisäasiainministeriö
- henkikirjoittaja Lauri Haikarainen, Helsingin maistraatti
- kehityspäällikkö Juha Lempinen, Väestörekisterikeskus
- käräjätuomari Kimmo Mikkola, Käräjäoikeustuomarit ry
- henkikirjoittaja Heidi Rantatulkila, Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— toimistopäällikkö Maija Kleemola, tietosuojavaltuutetun toimisto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki maistraattien eräistä henkilörekistereistä. Lakiin sisältyisivät säännökset avioehtoasioiden ja lahjoitusasioiden rekistereistä.

Uuden lain säätämistarve liittyy osittain 1 päivänä maaliskuuta 2003 voimaan tulleisiin lainmuutoksiin, joilla käräjäoikeuksilta siirrettiin maistraateille muun muassa avioehtosopi-

musten ja läheisten välisiä lahjoituksia koskevien ilmoitusten rekisteröintitehtävät. Maistraattien rekisteröimät sopimukset ja ilmoitukset talletetaan nykyisin Oikeusrekisterikeskuksen pitämiin rekistereihin. Esityksessä ehdotetaan, että vastuu rekisterien pidosta ja teknisestä toimivuudesta siirrettäisiin oikeusministeriön hallinnonalalta sisäasiainministeriön hallinnonalalle.

Rekisterinpitäjinä toimisivat Oikeusrekisterikeskuksen sijasta maistraatit. Valtioneuvoston asetuksella erikseen määrättävä viranomaisen vastaisi rekisterien teknisestä toimivuudesta.

Rekistereitä ja rekisteröintimenettelyä koskevat säännökset koottaisiin avioliittolaista ja lahjanlupauslaista nyt ehdotettavaan uuteen lakiin maistraattien eräistä henkilörekistereistä. Rekisteröinnin perusteista ja oikeusvaikutuksista säädettäisiin sen sijaan jatkossakin avioliittolaissa, lahjanlupauslaissa, takaisinsaannista konkurssipesään annetussa laissa sekä ulosottolaissa. Uudessa laissa otettaisiin huomioon perustuslaissa ja henkilötietolaissa asetetut vaatimukset henkilötietojen käsittelystä.

Avioliittolakia ja rekisteröidystä parisuhteesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ne mahdollistaisivat siviilivihkimisen ja parisuhteen rekisteröinnin toimittamisen virkaajan tai virkapaikan ulkopuolella maksullisena palveluna. Toimitus virka-aikana ja virkapaikalla säilyisi edelleen maksuttomana ja viranomaisen virkavelvollisuuteen kuuluvana tehtävänä.

Holhoustoimesta annettuun lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös tietojen luovuttamisesta holhousasioiden rekisteristä teknisen käyttöyhteyden avulla.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esitykseen sisältyy kolme asiakokonaisuutta: 1) uusi laki maistraattien henkilörekistereistä, joka sisältää säännökset avioehtosasioiden ja lahjoitusasioiden rekistereistä, 2) siviilivihkiminen ja parisuhteen rekisteröinti virka-ajan ja -paikan ulkopuolella sekä 3) holhousvoimilain (442/1999) 64 §:n muuttaminen koskien holhousasioiden rekisteritietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä jäljempänä esitetyin kannanotoin ja ehdotetuin muutoksina.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki maistraattien eräistä henkilörekistereistä

Vuoden 2003 maaliskuun alusta lukien avioehtosasioiden ja lahjoitusasioiden rekisteröinti on siirretty käräjäoikeuksista maistraattien tehtäväksi. Tuolloin ei kuitenkaan muutettu rekisterin pitoa koskevia säännöksiä.

Uuden lain säätäminen on tarpeen myös sen vuoksi, että nykyiset säännökset eivät kaikilta osin vastaa perustuslain ja henkilötietolain (523/1999) säännöksiä. Valiokunta toteaaakin, että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus täyttää henkilötietojen sääntelyä koskevat perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan asettamat vaatimukset.

Lakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota lakiehdotuksen 12 §:ään, jossa muutoksenhakumenettelyn osalta viitataan hallintolainkäyttölakiin (586/1996). Kuten esityksen perusteluissa (s. 20/I) mainitaan, lakiehdotuksessa tarkoitettujen rekisterien sisältämät tiedot ovat henkilötietoja. Tällöin niiden korjaamiseen sovelletaan lakiehdotuksen 1 §:n nojalla henkilötietolain 29 §:ää, ja vastaavasti myös oikeusturvamenettely määräytyy henkilötietolain säännösten mukaan. Lakivaliokunta esittää lausunnossaan lain havainnollisuuden parantamiseksi, että 11 §:ään lisätään nimenomainen viittaus henkilötietolain mukaiseen, henkilötietojen korjaamisessa noudatettavaan menettelyyn.

Hallintovaliokunta katsoo lakivaliokunnan lausuntoon viitaten, että tässä tapauksessa on perusteltua ottaa selkeyden vuoksi lakiehdotuksen 11 §:ään informatiivinen viittaus henkilötietolain 29 §:ään siitäkkin huolimatta, että 1 §:ssä

säädetään henkilötietolain soveltamisesta henkilötietojen käsittelyyn. Hallintovaliokunta ehdottaakin, että 11 §:ään lisätään uusi 3 momentti seuraavasti: *"Henkilötiedon korjaamisesta säädetään henkilötietolain 29 §:ssä."*

2. Laki avioliittolain muuttamisesta ja

3. Laki rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain muuttamisesta

Siviilivihkimisestä ja parisuhteen rekisteröinnistä valtion virastoissa noudatettavan virka-ajan ulkopuolella tai muualla kuin toimituksen suorittajan virkapaikalla voidaan lakiehdotusten mukaan periä maksu. Sen sijaan avioliittoon vihkiminen ja parisuhteen rekisteröinti normaalina virka-aikana ja virkapaikalla toimitettuina säilyvät edelleen esityksen mukaan maksuttomina.

Lakivaliokunnan tavoin hallintovaliokunta pitää perusteltuna, että tällaisia viranomaisten palveluja pyritään tarjoamaan niihin kohdistuvan kysynnän mukaisesti. Myös hallintovaliokunta pitää toimituksista vastaavien henkilöiden kannalta tärkeänä, ettei virka-ajan tai virkapaikan ulkopuolella tapahtuva vihkiminen tai parisuhteen rekisteröinti kuulu virkavelvollisuuksiin, vaan perustuu virkamiehen vapaaehtoisuuteen. Palvelujen riittävän saatavuuden turvaamiseksi on tämän vuoksi huolehdittava siitä, että näistä toimituksista virkamiehelle suoritettava palkkio on suuruudeltaan sellainen, että se kannustaa tällaisten palvelujen tarjoamiseen.

Hallintovaliokunta yhtyy lakivaliokunnan lausuntoon myös siltä osin, että valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävän, toimituksesta perittävän maksun tulee suuruudeltaan lähtökohtaisesti vastata palvelun tarjoamisesta valtiolle aiheutuvia kustannuksia.

Lakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota 2. lakiehdotuksen (avioliittolaki) 16 a §:ään ja 3. lakiehdotuksen (laki rekisteröidystä parisuhteesta) 5 a §:ään. Pykälien mukaan siviilivihkimisen toimittamisesta tai parisuhteen rekisteröinnistä voitaisiin periä maksu sekä silloin, kun se tapahtuu virka-ajan ulkopuolella, että niissä tapauksissa, kun toimitus on so-

vittu pidettäväksi asianomaisen viranomaisen toimitilojen ulkopuolella. Saadun selvityksen mukaan tarkoituksena kuitenkin on, että erillinen maksu perittäisiin vain, kun toimitus tapahtuu virka-ajan ulkopuolella. Virka-aikana viranomaisen toimitilojen ulkopuolella tapahtuvasta toimituksesta ei perittäisi maksua, vaan ainoastaan matkakustannusten korvaus. Jos toimitus suoritetaan virka-ajan ulkopuolella, mutta virkapaikalla, valtiolle voitaisiin periä vihkijälle tai parisuhteen rekisteröinnin suorittavalle virkamiehelle toimitukseen saapumisesta mahdollisesti aiheutuvat ylimääräiset matkakustannukset. Hallintovaliokunta ehdottaakin hallituksen esitykseen sisältyvien avioliittolain 16 a §:n ja rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 5 a §:n muuttamista sääntelyn tarkoitusta vastaavaksi.

4. Laki lahjanlupauslain muuttamisesta

Lakiehdotus sisältää ensimmäisen lakiehdotuksen (laki maistraattien eräistä henkilörekistereistä) johdosta lahjanlupauslakiin tehtävät tarpeelliset tekniset muutokset. Valiokunta puoltaa lahjanlupauslain muuttamista hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla.

5. Laki holhoustoimesta annetun lain 64 §:n muuttamisesta

Holhousasioiden rekisteri on valtakunnallinen rekisteri, joka sisältää tietoja edunvalvonnoista. Sitä pitävät holhoustoimilain mukaan maistraatit ja väestörekisterikeskus. Voimassa olevan lain mukaan rekisteristä on oikeus saada tietoja siitä, onko tietylle henkilölle määrätty edunvalvoja, kuka edunvalvoja on, mikä on edunvalvojan tehtävä sekä onko henkilön toimintakelpoisuutta rajoitettu ja millä tavoin. Tietojen luovuttamisesta päättää holhoustoimilain mukaan maistraatti. Väestörekisterikeskus vastaa rekisterin yleisestä toimivuudesta ja rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan tietopalvelun parantamiseksi, että holhoustoimilakiin otettaisiin säännös, jonka mukaan sellainen viranomainen, yhteisö tai elinkeinonharjoittaja, joka tarvitsee rekisterissä olevia tietoja jatku-

vasti toiminnassaan hyväksyttävää käyttötarkoitusta varten, voi saada nämä tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla. Teknisen käyttöyhteyden saaminen on luvanvaraista ja luvan myöntää Väestörekisterikeskus.

Hallintovaliokunta puoltaa holhoustoimilain muuttamista koskevan lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa,

että 4. ja 5. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että 1.—3. lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

1.

Laki

maistraattien eräistä henkilörekistereistä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—3 §
(Kuten HE)

2 luku

Avioehtoasioiden rekisteri

4—6 §
(Kuten HE)

3 luku

Lahjoitusasioiden rekisteri

7—9 §
(Kuten HE)

4 luku

Erinäiset säännökset

10 §
(Kuten HE)

11 §

Tietojen säilyttäminen rekistereissä

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Henkilötiedon korjaamisesta säädetään henkilötietolain 29 §:ssä. (Uusi 3 mom.)

12—16 §
(Kuten HE)

2.

Laki

avioliittolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 13 päivänä kesäkuuta 1929 annetun avioliittolain (234/1929) 105 ja 105 a § sellaisina kuin ne ovat laissa 929/2002,

muutetaan 35 §:n 4 momentti, 43 §, 104 §:n 2 momentti, 107 § sekä 135 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 35 §:n 4 momentti, 43 § ja 104 §:n 2 momentti mainitussa laissa 929/2002, 107 § laissa 411/1987 sekä 135 §:n 2 momentti laissa 1226/2001, sekä

lisätään lakiin uusi 16 a § seuraavasti:

16 a §

Valtion viranomaisen toimittamasta avioliiton esteiden tutkinnasta ja vihkimisestä sekä niihin liittyvistä todistuksista ei peritä *maksua*. Siviilivihkimisen toimittamisesta voidaan kuitenkin periä maksu ja *matkakustannusten* korvaus, jos vihkijä ja kihlakumppanit ovat sopineet, että vihkiminen toimitetaan muulloin kuin valtion virastojen aukiolosta annetun asetuksen (332/1994) 1 §:ssä tarkoitettuna aukioloaikana (*poist.*). *Matkakustannuksista voidaan periä korvaus myös, jos siviilivihkiminen toimitetaan*

muualla kuin vihkijän toimitiloissa. Maksun ja korvauksen suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädettyjen perusteiden mukaan.

35, 43, 104, 107 ja 135 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

3.

Laki

rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään rekisteröidystä parisuhteesta 9 päivänä marraskuuta 2001 annettuun lakiin (950/2001) uusi 5 a § seuraavasti:

5 a §

Parisuhteen rekisteröinnin esteiden *tutkinnasta* ja parisuhteen rekisteröinnistä sekä niihin liittyvistä todistuksista ei peritä *maksua*. Parisuhteen rekisteröinnistä voidaan kuitenkin periä maksu ja *matkakustannusten* korvaus, jos parisuhteen osapuolet ja rekisteriviranomainen ovat sopineet, että 5 §:ssä tarkoitettu rekisteröinti *toimitetaan* muulloin kuin valtion virastojen aukiolosta annetun asetuksen (332/1994) 1 §:ssä tar-

koitettuna aukioloaikana (*poist.*). *Matkakustannuksista voidaan periä korvaus myös, jos parisuhteen rekisteröinti toimitetaan* muualla kuin rekisteriviranomaisen toimitiloissa. Maksun ja korvauksen suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädettyjen perusteiden mukaan.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

HaVM 25/2004 vp — HE 123/2004 vp

Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Matti Väistö /kesk	Rosa Meriläinen /vihr
vpj.	Veijo Puhjo /vas	Lauri Oinonen /kesk
jäs.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Heli Paasio /sd
	Nils-Anders Granvik /r	Satu Taiveaho /sd
	Lasse Hautala /kesk	Tapani Tölli /kesk
	Hannu Hoskonen /kesk	Ahti Vielma /kok
	Lauri Kähkönen /sd	Tuula Väättäinen /sd.
	Kari Kärkkäinen /kd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto.